

אמר רבי יודן לפרש הטעם לקביעת זמני המעשר סמוך לרגלים: **שלא יבוא לידי איסור בל תאחר**, הנאמר על המאחר להביא קרבנו. שאם יפריש מעשר בהמה סמוך לחג, לא ישכח להביא הבהמה ולהקריבה, כשעולה לרגל.

אמר רבי יוסה כל המשהה טבלו ואינו מעשר בהמותיו בזמנים שנקבעו לכך — **עובר באיסור "בל תאחר"**.

היות והמחלוקת במשנה בזמן הגורן למעשר, אם הוא בכ"ט באב או בכ"ט באלול, תלויה במחלוקת אימתי הוא ראש השנה למעשר בהמה, לפיכך מפרשת עתה הגמרא מחלוקת זו:

א-ח **תמן תנינן**, שנינו במסכת ראש השנה:

רבי מאיר אומר: באחד באלול — ראש השנה למעשר בהמה, ובהמות שנולדו קודם אחד באלול אינן מצטרפות עם בהמות שנולדו אחר אחד באלול לחיוב מעשר בהמה.

רבי אלעזר ורבי שמעון אומרים: באחד בתשרי ראש השנה למעשר בהמה.

בן עזאי אומר: האלוליים [הנולדים באלול עצמן] **מתעשרים בפני עצמן**. לפי שספק הוא אם הם שייכים לשנה החולפת או לשנה הבאה, משום שמסתפק בן עזאי אם ראש השנה למעשר הוא באחד באלול או באחד בתשרי.

אמר רבי חונה: **טעמא דרבי מאיר**, הסובר שראש השנה למעשר בהמה הוא אחד באלול, משום שהזמן המגביל ומחלק בין שנה לחברתה הוא א' בניסן, שהוא ראשון לחדשי השנה. אלא, ששנת מעשר בהמה נקבעת על פי זמן העיבור של הבהמות ולא על פי זמן הלידה. ואם נתעברה הבהמה אחר א' בניסן הוולד שייך לבהמות השנה הבאה.

והואיל ועיבור בהמה דקה הוא חמשה חדשים, נמצא כי **עד כאן**, דהיינו עד א' באלול — **הן מתמצות** [ממשיכות] **לילד מן עיבור הוולדות הישנות**, שנתעברו בהן לפני א' בניסן. כי מא' בניסן עד א' באלול יש חמשה חדשים.

ואילו **מכאן ואילך**, דהיינו מא' אלול הן מתחילות לילד מן עיבור החדשות, שנתעברו אחר א' בניסן, ולפיכך אין מצטרפות הוולדות האלו עם אלו.

רבי יוסה בר רבי בון בשם רב חונה אמר: טעמא דרבי לעזר ורבי שמעון, הסוברים שעד א' בתשרי שייכות כל הבהמות הנולדות לשנה החולפת, משום שלמדו מהפסוק שגם אותן שנתעברו אחר א' בניסן עד א' באייר שייכות לשנה החולפת.

שנאמר בתהלים **"לבשו כרים הצאן"**.

"התלבשות הצאן" — משמעותו התעברותו. **אלו הבכירות**, שמתעברות תחילה, בחודש אדר.

מדוע נבחרו דווקא שלושה זמנים הללו, וביארה הגמרא שהוא כדי שתהא הבהמה מצויה לעולי רגלים.

ומה שנאמר לאחר מכן "ועמקים יעטפו בר":

אלו האפילות [המאחרות להתעבר], שמתעברות בזמן שהעמקים יעטפו בר [יכוסו בתבואה], דהיינו בזמן שצמיחת התבואה ניכרת יפה בשדות, והיינו בחודש ניסן.

ועל כולן נאמר המשך הפסוק: "יתרועעו אף ישירו".

ודרשו: "יתרועעו" לשון רעים. ו"ישירו" כאילו כתיב יעשירו. כלומר שנעשו רעים יחדיו, ויעשירו אלו עם אלו.

שאלו ואלו נכנסים לדיר להתעשר יחד.

ולכן זמנן עד א' בתשרי. לפי שהמתעברות מאוחר, עד א' אייר, יולדות עד א' בתשרי.

אמר בן עזאי: הואיל ואלו אומרים כך, ואלו אומרים כך ואיני יודע להכריע ביניהם לכן, יהו האלוליים — שספק הוא אם הם מתעשרים עם בני השנה החולפת או השנה הבאה — מתעשרים בפני עצמן

הא כיצד?

נולדו לו חמשה כבשים בחודש אב וחמשה באלול. או חמשה באלול וחמשה בתשרי — אין מצטרפין להתעשר מספק.

אבל נולדו לו חמשה בתשרי וחמשה באב שלאחריו, הרי אלו מצטרפין. ואף שמפסיקים ביניהם כמה גרנות שתקנו חכמים בינתיים, כיון שעל כל פנים בני אותה שנה הם.

ומקשינו: וכי יתכן לומר שבן עזאי מכריע על [במחלוקת בין] דברי תלמידיו! ? שהרי

רבי מאיר ורבי לעזר ורבי שמעון תלמידיו הם, והיו אחרי בן עזאי, והיאך הוא מכריע במה שנחלקו תלמידיו אחרי זמנו?

אתא רבי ירמיה ורבי מיישא בשם רבי שמואל בר רבי יצחק, ותירץ: אין זו מחלוקת בין תלמידי בן עזאי, אלא שבן נחלקו עליה אבות העולם, הקודמים לבן עזאי, וכך הוא הכריע בה, מספק.

ומאן נינהו אבות העולם שנחלקו בזה?

תנא רבי יונה קומי [לפני] רבי ירמיה: רבי ישמעאל ורבי עקיבא.

ומסיקה הגמרא מזאת: זאת אומרת: בן עזאי חבר ותלמיד היה דרבי עקיבא.

דאין תימר [שאם תאמר] שרבי עקיבא רביה דבן עזאי היה, ולא חבירו, וכי אית בר נש [יש בן אנוש] דאמר לרביה [על רביה] "הואיל ואלו אמרו כך ואלו אמרו כך"?

והלוא אין תלמיד מכריע בדברי רבו.

רבי אבון בשם רבי שמואל בר רב יצחק שמע לה, למד את מה שאמרנו, שבן עזאי היה חבר ותלמיד לרבי עקיבא — מן הדא [מכאן]:

שנינו במסכת בבא בתרא, באחת המחלוקות בין בית שמאי ובית הלל, שיש אופן מסוים שבו "אלו ואלו מודים". ואילו רבי עקיבא סובר שגם באותו האופן נחלקו.

ובלשון הזה אמר לו בן עזאי לרבי עקיבא: על האופנים החלוקין אנו מצטערים על שנחלקו בהם, אלא שאתה באת לחלוק עלינו את השווין! ?

ולא כ"שליש", כמעשר זיתים ותבואה, שגידול שליש קובע בו לאיזו שנה משתייכת התבואה.

ומוכיח רבי יוסה דבריו:

שהרי אין תימר [אם תאמר] שהחנט הוא הקובע, ועיבור בבהמה הוא כחנט באילן, ששניהם הם תחילת הגידול.

אם כן, הכל תלוי מתי נתעברה הבהמה, ואמאי תני כל "הנולדים" מאחד בתשרי?

ליתני כל "המעוברים" מאחד בתשרי עד עשרים ותשעה באלול מצטרפים, שאין הלידה קובעת את שנת המעשר, אלא העיבור.

ואין תימר [ואם תאמר] כשליש, שהזמן הקובע את התחלת שנת מעשר הבהמה דומה לגידול השליש בתבואה.

[והניחה הגמרא עתה, שגידול שליש התבואה קובע את שנת המעשר היות ומשעה שגדל שליש כבר יכול לחול שם מעשר על התבואה. ולכן היא משתייכת לשנה הזו.

ואם כן, בבהמות, הזמן הקובע הוא לא זמן העיבור, אלא הזמן שבו אפשר להחיל שם מעשר בהמה על הוולד. והוא, מיום השמיני להוולדה. כי עד יום השמיני אין הוולד כשר להקרבה. דכיון שהוא "מחוסר זמן" להקרבתו, אי אפשר להחיל עליו שם מעשר].

אם כן, הוה ליה לתנא ליתני "כל הנולדים מראש השנה עד עשרים ושנים באלול מצטרפין", אך הנולדים מכ"ג באלול, שהיום

וכיון שהתבטא בן עזאי בלשון כזאת כלפי רבי עקיבא, זאת אומרת: בן עזאי — חבר ותלמיד הוה לרבי עקיבא!

דאין תימר [שאם תאמר] רבי עקיבא רביה היה, וכי אית בר נש דאמר לרביה "אלא שבאת לחלוק עלינו את השווין"? והרי אין זה דרך כבוד לומר לרבו "אלא שבאת", והיה לו לומר "אלא שבא".

תמן [במסכת בכורות] תנינן: כל הנולדים מאחד בתשרי עד כ"ט באלול הרי אלו מצטרפין למעשר בהמה, שבני שנה אחת הם.

אבל חמשה שנוולדו לפני ראש השנה, וחמשה שנוולדו לאחר ראש השנה — אין מצטרפין.

חמשה שנוולדו לפני זמן הגורן שקבעו חכמים לעשר אז את הבהמות, וחמשה לאחר זמן הגורן — הרי אלו מצטרפין.

אמר רבי יוסה: הדין [זאת] אומרת: זה שאומרת המשנה, שהצירוף לשנת מעשר בהמה הוא לכל הנולדים בין ראש השנה לכ"ט באלול, מלמדנו שיש חילוק בין שנת מעשר בהמה לשנת מעשר פירות או תבואה: שנת "מעשר בהמה" — לא עשו אותה, אין היא דומה בדיניה:

לא כ"חנט", כמעשר אילן, שבו הדבר הקובע אם הפירות משתייכים לשנה זו או לשנה הבאה הוא זמן החנטה. שפירות שחנטו אחר ט"ו בשבט משתייכים לפירות השנה הבאה, ושחנטו קודם לכן משתייכים לשנה החולפת.

אמר ליה רבי מנא: הא הרי תמן תנינן:

בן עזאי אומר: האלוליים מתעשרין לעצמן.

ומדקאמר "האלוליים" סתם, ולא חילק ביניהם, הלא משמע שאפילו הנולד עד עשרים ותשעה באלול מתעשר עם שאר בני אלול.

ותיקשי, וכי אית לך למימר האם ברצונך לומר כי בן עזאי — כרבי שמעון הוא סובר, שמחוסר זמן נכנס לדיר להתעשר, ולא כרבנן החולקים עליו?

הלוא מסתבר שהוא סובר כרבנן שהם רבים, ולדעתם הנולד אחר כ"ב באלול אינו ראוי להתעשר בשנה הזאת לפי שהוא "מחוסר זמן" ואינו ראוי עתה להקרבה.

אלא, כמה דאת אמר על דבן עזאי [כמו שאמרת שלבן עזאי] מניחן [את הנולדים אחר כ"ב באלול] לשנה הבאה, כדי שיעברו עליהם שמונה ימים ויהיו ראויין להקרבה, ואז הן מתעשרין עם בני אלולים.

כמו בן את אמר על דרבנן [כך נימא לדעת רבנן]: מניחן — את האלוליים שנולדו אחר כ"ב אלול ועד ראש השנה — לשנה הבאה, וממתין מלעשרן עד שיעברו עליהם שמונה ימים ויעשו ראויים לקרבן, ואז הן מתעשרין עם בני שנתן [החולפת].

ולכן, אפשר להעמיד את משנתנו כרבנן, ולא צריך להעמידה כשיטת רבי שמעון

בכור בהמה שנולד, דינו לכתחילה להקריבו קודם שתעבור שנתו הראשונה. שנאמר "לפני ה' תאכלנו שנה בשנה".

השמיני ללידתם הוא בשנה הבאה, אינם בני שנה זו [הואיל ובכ"ט באלול עדיין אי אפשר לקבוע עליהם שם מעשר, בדומה לתבואה שלא הביאה שליש לפני ראש השנה].

וכיון שאמרינן "כל הנולדים מראש השנה עד כ"ט באלול מצטרפין", הרי חזינן שבמעשר בהמה אזלינן בתר לידה לקביעת שנת המעשר, ולא אזלינן לא בתר חנטה, ולא בתר הבאת שליש.

אמר רבי שמאי בשם רבי ביבי ברבי חייא: משנתנו רבי שמעון היא.

כשליש — עשה אותה רבי שמעון, כדעתיה.

שלשיטתו, יש לדמות מעשר בהמה למעשר תבואה וזיתים, שזמן גידול שליש הוא הקובע בהן.

דאמר רבי שמעון: קרבן שהוא "מחוסר זמן", אף שעדיין לא הגיע זמנו הראוי להקרבה, מכל מקום הוא נכנס לדיר להתעשר, וחל עליו שם מעשר, אף שעדיין אינו ראוי להקרבה.

ולדבריו, כל הנולדים עד כ"ט באלול נחשבים כמו שהביאו שליש בתבואה, כיון שהם ראויין להחיל עליהם שם מעשר בהמה כבר משעת לידתם.

קם רבי מנא, נפגש עם רבי שמאי.

אמר לו: וכי את אמרת הדא מלתא שלשיטת רבי שמעון מעשר בהמה הוא כשליש בתבואה! ?

אמר ליה רבי שמאי: איין! אכן.

הלכה ב מתניתין:

אחר שנתבאר במשנה הקודמת דין תרומת הלשכה, שהיו נוטלין ממעות התרומה הנתונות בלשכה, ונותנים אותן בקופות לצורך הקרבנות, ג' פעמים בשנה, מפרשת המשנה הבאה כיצד היתה התרומה נעשית:

א. בשלש קופות של שלש שלש סאין תורמין את הלשכה, שהיו מוציאים מהכסף הנתון בלשכה ונותנים אותו לתוך ג' קופות, שכל אחת מהן מחזקת ג' סאין.

וכתוב עליהן [על הקופות] אלף בי"ת גימל, כדי לידע לאיזו קופה נתנו את המעות ראשונה, שמזו מסתפקים ראשונה.

רבי ישמעאל אומר: לא בלשון הקודש היה כתוב אותיות אלף בית גימל, אלא ביונית היה כתוב עליהן, אותיות אלפא ביתא גמא. הואיל והיו רגילין בלשון יונית.

ב. אין התורם נכנס ללשכת השקלים לתרום את הלשכה לא בפרגוד הפות [בגד ששפתו כפולה מלמטה, שאפשר להניח תוך הכפל מעות], ולא במנעל, ולא בסנדל, ולא בתפילין, ולא בקמיע הנתון בתוך עור תפור, שיכול לפרוס התפר ולתת בתוכו מעות, שבכל אלו איכא למיחש שיחשדוהו שנטל ממעות הלשכה, והסתירם בתוכם.

כי שמא יעני, ויאמרו שגזל ממעות התרומה, ומשום עוון גזל הלשכה העני.

ויש להסתפק מאימתי מונין לו שנה זו: האם מעת לידתו או רק מזמן שבו הוא ראוי להקרבה, דהיינו משנהיה בן שמונת ימים.

ואמר רבי חייא: מדאמרין שוולד הנולד נמנה עם בני השנה שיום הוולדו בתוכה.

זאת אומרת: שגם ימים שהבכור "מחוסר זמן" בהן, אף הם עולין לו לתוך שנתו.

כשם שמצרפין את כל הנולדים בתוך השנה לשנת מעשר אחת, אף על גב שעדיין הם "מחוסרי זמן" להקרבה. כך ביחס למנין השנים של בכור, מצרפין את אותם ימים שהוא "מחוסר זמן" בהן למנין ימי השנה שלו.

אמר רבי מנא אמר רבי יונה: אבא שמע לה [למד דין זה] שאפילו ימים שהבכור עדיין אינו ראוי להקרבה בהם עולים לו למנין שנה שלו — מן הדא [ממקרא זה].

שנאמר: "כל הבכור אשר יולד בבקרך ובצאנך הזכר תקדיש לה".

ויש להקשות במקרא זה: הא כיצד זה יתכן שיש דין להקדיש בכור לה? הרי בכור קדוש הוא כבר ממעי אמו!

אלא ודאי, כוונת הכתוב ללמדנו שמשעת לידתו את מונה לו שנה.

ומה שאמר הפסוק הבכור אשר יולד "תקדיש", הכוונה היא לומר שקדושתו מתחלת מאז שנולד, שמאז מיד תמנה שנה ראשונה לקדושתו.⁽⁴⁸⁾

שבכור תם שחזי להקרבה אין מונין לו שנה אלא משמונה ימים, וכן נפסק להלכה ברמב"ם וטור.

48. מבואר כאן שגם בכור תם מונין לו שנה משעת לידתו. אולם בבבלי ראש השנה ו ב מבואר

או שמא יעשיר, ויאמרו מממון תרומת הלשכה העשיר.

שאדם צריך לצאת ידי הבריות שלא יחשדוהו, כדרך שהוא צריך לצאת ידי חובה כלפי המקום.

וכמו שנאמר גבי בני גד ובני ראובן, שאמר להם משה: "והייתם נקיים מה' ומישראל".

וכן הוא אומר [במשל']: "ומצא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם".

גמרא:

תמן תנינן שנינו במסכת שבת: מפנים בשבת חפצים ממקום למקום אפילו בד' וחמש קופות, ולא אסרינן משום שאין לאדם לעשות מעשים הכרוכים בטירחא בשבת, לפי שפינוי חמש קופות אינו נחשב טירחא.

ובדין זה רבי זעירא שאל את רבי יאשיה: כמה הוא שיעורן של קופות הללו, שאין בטלטולן משום טירחא האסורה בשבת?

אמר ליה רבי יאשיה: נלמוד את הסתוב, את שיעור הקופות שלא התבאר במסכת שבת כמה הוא, מן המפורש, משיעור הקופות של תרומת הלשכה, שמבואר כמה הוא.

דתניא בברייתא, המבארת אופן תרומת הלשכה:

בשלוש קופות של שלש שלש סאין, שהן עולים יחד תשעה סאין, שהן עולים סך הכל במשך השנה לעשרים ושבע סאין [שהרי ג' פעמים בשנה היו נותנים המעות לתוכן כמבואר לעיל], תורמין את הלשכה.

ונלמד מכאן שסתם קופות שיעורן ג' סאין.

שנינו במשנה: וכתוב עליהן [על הקופות שלתוכן תורמין את המעות] אל"ף בי"ת גימ"ל.

ומבארת הגמרא: מפני מה כתוב עליהן א' ב' ג'?

לומר שמסתפק לקנות קרבנות מן הקופה שנתרמה מן הלשכה ראשונה, קודם לשניה.

ומסתפק מן הקופה השניה קודם לשלישית.

וכדי שידע איזו מן הקופות נתרמה ראשונה, ואיזה אחריה, כתוב על הראשונה א', ועל השניה ב', ועל השלישית ג'.

הואיל והגמרא למדה את שיעור גודל הקופות שיותר לפנות בשבת בלימוד של "סתום מן המפורש", מביאה הגמרא עוד דין הנלמד סתום מן המפורש:

תמן במסכת שבת תנינן: המוציא יין מרשות היחיד לרשות הרבים אינו חייב חטאת אלא אם כן הוציא כמות יין כדי שיעור מזיגת הכוס.

דהיינו, יין בשיעור כזה, שאם יוסיף עליו מים, כדרך שמוסיפין מים על יין חי, שאינו מזוג, לעשותו ליין מזוג [המוכן לשתייה] — יעלה בידו יחד שיעור כוס שלם.

ודבר ידוע הוא ששיעור מזיגת מים ליין לעשותו מזוג, הוא ג' חלקים מים על חלק אחד יין. אבל עדיין לא ידעינן כמה הוא שיעור הכוס, שהמוציא יין כדי מזיגתו, יגיע לשיעור שחייב על הוצאתו.